

عىّراق؛ قۇناغى دلەراوگى و چاوه‌روانى

04-07-2022

نووسمەرەكان

د. ياسين تەھا

كورته : كىشانه‌وھى موقته‌دا سەدر لە پەرلەمان، كىشانه‌وھى نىيە لە پرۆسەي سىياسى، هەروھەدا دوورەپەرىزى و دنىانه‌ويسىتىش نىيە وەك ئەھى كە سەرەتا بانگەشەي بۆ دەكرا، ئەمەش بەپۈونى لەو پەيام و توپت و ھەلۋىستانەدا دىارە كە ناو بەناو لە خودى سەدرەوە يان بەناوى ئەھوھە بلاودەكرىنەوە دىئنە سەر ھىلى پىشھاتە سىياسى و رىكارە دەستوورى و ياسايىيەكانى پىكھىيانى حکومەتى عىّراق كە دەمىكە دواكەتتۇو.

دەركەوت كىشانەوەي موقتهدا سەدر لە پەرلەمان، كىشانەوە نىبىه لە پروسەي سىپاسى، هەروھا دوورەپەرىزى و دنيانەوېستىش نىبىه وەك ئەوەي كە سەرەتا بانگەشەي بۇ دەكرا، ئەمەش بەرۇونى لەو پەيام و تۈيت و هەلۋىستانەدا دىيارە كە ناو بەناو لە خودى سەدرەوە يان بەناوى ئەوەوە بىلاودە كىرىنەوە دىنە سەرھىلىنى پىشەتە سىپاسى و رىكارە دەستوورى و ياسايىھە كانى پىكھىنەنلى حکومەتى عىراق كە دەمىكە دواكتەرە دەرلەنە سەدر لە كىشانەوە كەيدا دوور نەكەت و توووهتەوە، بەلام دەكىرت لە رەفتارە كانى لە دواي كىشانەوەي لە ماوھى سىنەتەي رابدوودا، ئەوە بخۇپىندرىتەوە كە هەنگاوهە كەي پەلە بۇوە، يان چاوهەپى ئەم ئەنجامەي نەكردووھ، هەر ئەمەش بۇچۇونىكى لە ناوهندە سىپاسى و مىدىپاپىيەكاندا گەلە كىردووھ كە سەدر لە پەشيمان دەچىت و لىنەگەپىت راكابەرە كانى لە سەر مىراتى ئەو، لە سەردەمى فېنى نىخى نەوت دا بۇ سەرروو 110 دۆلار، كىكى حکومەت لەنیوان خۇياندا دابەش بىكەن.

بەر لە دانىشتى (23) حوزەيران) اى پەرلەمانى عىراق كە تايىبەت بۇو بە جىڭرەتەوەي بەرلەمان تارە كانى سەدر بە بەرىزىرە يەدەكە كانى شىعە، رېبەرى رەوتەكە هاتە سەرخەت بۇ ھۆشدارىدان و بە تويىتىك ھەولىدا دانىشتىنەكە پە بخات، بەلام پروسەكە وەك ئەوەي نەخشەي بۇ كىشىرابوو تىپەرى، ئەوكاتەش دەنگۇي ئەوە بىلاوبۇوە دەنگۇي چوارچىوەي ھاۋاڭاھانى شىعە يەكلاپۇونەتەوە لە پالىشىتىكىدىنى بەرىزىرە يەكىتى بۇ سەرەتكەي تۈپەرى، ھېرىشىكى تۈوندى كىرده سەر بەرھەم سالخ بە پاساوى واژۇنەكىدىنى (پاساى بەتاوانناساندى ئاسايىكىرىدىنەوەي بەيۇندى لەكەل ئىسرايل)، هەروھا خۆي بېبەرى كرد لە دۆستىاھى پىشۇووی لەكەل، شتىكى ئاشكراشە كە پەكخىستى يەكلاكەرەنەوەي خىراي سەرۆكى كۆمار، بىنەستە سىپاسىيەكە وەك خۇي دەھىلىتەوە و رېڭر دەبىت لە هاتنى قۇناخى پاش ئەوە كە دىاريڭىرىنى بەرىزىرە سەرەتكەي زىرانە. كاتىكىش شىعە كان چوونە ناو گفتوكۇي پىكھىنەنلى حکومەت، لە رېكەي ھەزمارى وەزىرەكەيەوە (صالح العرائى) بە سى جار 30 خالى لەبارەي ھۆكاري كىشانەوەي بىلاوكەرە دەنگۇي ھەزەرەشەي بەنھان و تەنانەت تۆمەتباركەرنىشى بە دىزى گەورە تىدایە، ئەمەش ئاماژەي بۇ بەيۇندىيەكى گىز لەكەل ھىزە كانى چوارچىوەي ھاۋاڭاھانى كە رەحم بە هيچيان ناكات و گەنگەتىرىن رىستەشى ئەوە بۇو "سبەي نىزىكە".

سەدر كە خاوهن جەماوەر يەتىرىن رەوتى شىعەيە و بە زىاتر لە 885 ھەزار دەنگ يەكەمى ھەلبىزادىنى تىرىنلى 2001 بۇوە، ناتوانىت لە دەرەوەي دەسەلەت تەماشاكلەر بىت، چونكە بە دوورەپەرىزى رەوتەكەي لە ھەزاران پلەي بالا و دەستكەوت بىبەش دەبن كە سەرچاوهە كەي گەورەي پارەداركەرنى پروزە سىپاسىيەكەي (البنيان المرصوص)، ئەمەش دەستوورى ھىزە سەرەكىيەكانى دىكەي عىراقە كە سەرچەميان "لىزىنە ئابۇورى" و مىكانيزمى تايىھتىيان ھەيە بۇ كەلک وەرگەتن لە بودجه و پروزەكانى حکومەت، ئەمەش ئەمنى و کارى قاچاچىتى، تاوهە كە دەگانە ئاستى ورددە بازىگانى بە ئاسىنەكوتەي شارە ئازاکراوهە كانى دەستى داعشىشەوە.

بە خواستى خۇي بىت يان لەبەر بارودوچىخ و ھەلۈمەرج، سەدر لە قۇناخى پاش كىشانەوە دەست لە جەماوەر و ھەروھا لە جولەي سىپاسىش بەرنادات، بەلام ئەوەي كە جۆرى ئەوەنگاوهە كە دەيگەرتىتە بەر چىيە و چۈنە؟ جىڭەي مشتومر و لىكداھەوە و خەملاندىن جىايە. لەشكەر ئەلىكترونىيەكەي و پەرلەمان تارە پىشۇووەكانى و ئەوانەي لە رەوتەكەي نىزىكەن، زۇزو ھەرەشەي جولاندىن شەقام دەكەن. باس لەوەش دەكەن "ئامادەن" و "گۇرانكاري بەرىيەيە"، لەرۇوو كىردارىشەوە فەرماندە و بەرپىرسە كانى بەسەر پارىزگا كاندا دەگەرپىن بۇ ھاندان و كۆكەرنەوەي جەماوەر، بەلام ترس و دلەخۇرتى راكابەرە كانى لەوە نىبىه خۆپىشاندان بىكەن و بەر بە دەروازەكانى ناوجەي سەوز بىگەرتىت، بەلکو زىاتر لەو سيناريو گەریمانە كراوهەيە كە سەدر ئاستى داواكارييەكانى بەرز بىكەنەوە بۇ گۇرپىنى سىستەم كە مەبەست لىي ئەو دابەشكارييە حىزبى و تائىفييە ئىستايە، چونكە بەھۆي ئەمەش دلى شكا و بە خەونەكەي نەگەيىشت، "حکومەتى زۇرىنە ئىشىتمانى"، كە تىكەلەيەكى شىعى و سوننى و كوردى بۇو دوور لە مالىكى و ئەو بالە ئىرانيايەنە جىڭەي مەترسىن بۇ سەدر.

چوارچىوەي ھاۋاڭاھانى كە سەر سەفرەكەي سەدر، بەخىراپىش مىراتەكەيان بەش كرد، بەلام ھېشىتى دىدگەيەكى روونى يەكلاپىان نىبىه سەبارەت چۈنەتى مامەلە كەرن لەكەل ھەرەشە و تارماپىيەكانى. ھېنەدەش پەلە بۇون لە پەرگەرنەوەي بۇنىشىيەكەي، كە هيچ چاوهەپى ئەگەرى پاشگەزبۇونەوەپان نەكەرە، ئەمەش زىاتر سەدرىيەكانى توووه و دلشقاو كەردووھ. هەر ئەمەش ئەگەرە كانى لىكەپىشىتى لەنیوان ھەردووللادا ئەستەمتر كەردووھ و دەرفەت نەماوە بگەرپىنەوە بۇ دانوستاندن و گفتوكۇ.

سەدر بانگەوازى كەردووھ بۇ نوئىزىكى جوممعەي گىشتىكىر و يەكگەرتۇو لە شارەچەي سەدر لە نىيەرەستى تەممۇوز، ئەم وادەيەش دەكەوتە دواي پشۇوو جەزىن، لەم كاتەشدا لايەنە كەنلى چوارچىوەي ھاۋاڭاھانى كەنلىيەنلى حکومەتىن. لە كىيىشە كىشى ناوخۇپى بەرىزىرەكەرنى سەرەتكەي زىرانىش دا لەنیو چوارچىوەي شىعى، ناوى نورى مالىكى ھەيە، ئەمەش بەسە بۇ ئەوەي ترس و دلەپاوكىي بەرىيەكەوت و گىزلى لەنیو مالى شىعى زىاتر بىكەن. رەنگە ھەر ئەمەش ھاندەرى عامرى بوبىت كە تىكەن لە مەرچەعىيەتى نەجەف ناوبىزىوانى شىعە بىكەن و دەرچەيەكىان بۇ بەۋۇزىتەوە، بەلام بەپىچەوانە ئەوەوە، مالىكى و بازىنە بەرەسکەكەي، كىشانەوەي

سەدر بە دەرفەت دەبىن بۇ پەلکىشان و پېرىدەنەوەي خىراي بۆشاپىيەكەي. ئەم ناکۆكىيەش واى لە چوارچىيەش شىيعە كىدووە، ئىشەكانى بەباش نەچىئە پىش و لەپاش سەن ھەفتە لە كىشانەوەي سەدر، هېشىتا ھەر لە قۇناخى دانوستاندى ناوخۇيى و لىزىنە و لىزىنەكارىدابن، بەتى ئەوەي بەفەرمى لەگەل پارتى و ھاۋپەيمانى سىادەي سوننەدا بىچە پىش.

رەنگە سەدر بە كىشانەوە ھەلەيەكى تەكتىكى گەورەي كىردىت، چاوهرىي ئەوەشى نەكىرىدىت بەن پرۆسەكە سىاسىيەكە يان لانىكەم خولى پېنچەم بەردەواام بىت، بەلام ھەنگاوهەكەي لەپۇوي سترانىزىيەوە ئۆپۈزىسىيونىكى راستەقىنە و بەھىز و زەزاڭارانى بۇ شىيعە كان قىيت كىدووەتەوە كە جىڭ لە كانىكى دەولەمەندى جەماوەرى "كۆزىرایەل" لە بەغدا، خاوهن بالىكى سەربازى تۆكمەشە (سرايا السلام). ئەمەش وادەكەت لە قۇناخى داھاتوودا سەدر نائامادەي ھەمىشە ئامادەبىت. رەووشى سىاسىيەش بەپۇوي ھەممۇ ئەگەرنىكدا كراوهەبىت، سەرەكىتىرىن ئەو ئەگەرانەش كەوتىنى ئەم خولەي ئىستايىھا ھاوشىيە خولى پېشىوو، بەلام ھەندى كەس دۆخەكە بەپېنچەوانەوە دەبىن و گەرەوە لەسەر قەتىسبۇونى سەدر و جەماوەرەكەي دەكەن لە دەرەوەي دەسەلات، ھەر كام لەم دوو ئەگەرەش راست دەرچەن ھىچ لەو راستىيە ناگۇرنەن كە قۇناخى پاش كىشانەوەي سەدر قەت وەك قۇناخى بەشداربۇونى لە پرۆسەي سىاسى نابىت، چ راكابەرەكانى ھەولۇي لە قالبدانى بەدەن، يان ئەو لە پرۆفەرى كۆكىرىدەنەوەي زۇرتىرىن لايەنگەر بەناوى نویزەنەن سەركەوتوبوبىت و دواتر دەست بىاتە جولاندىن شەقام و دەست بىاتەوە بە ھەلدىانى دروشمى "شلۇ قلع".